

KOMPETENCE PRO DEMOKRATICKOU KULTURU –
NÁSTROJ PRO OTEVŘENOU SPOLEČNOST

INFORMAČNÍ MATERIÁLY PRO MENTORY

Anna Maršíková, Daniela Bartáková

EVROPSKÁ UNIE
Evropské strukturální a investiční fondy
OP Praha – pól růstu ČR

Projekt je financován z Evropských strukturálních a investičních fondů
v rámci Operačního programu Praha – pól růstu ČR.

OBSAH

OBEČNÁ PRAVIDLA MENTORINGU.....	3
SPECIFICKÁ PRAVIDLA MENTORINGU V RÁMCI PROJEKTU	5
OBSAHOVÉ UVEDENÍ DO PROBLÉMU KDK	6
MODEL KOMPETENCÍ POTŘEBNÝCH PRO DEMOKRATICKOU KULTURU	8
ZDROJE.....	9

OBECNÁ PRAVIDLA MENTORINGU

mentoring = forma kolegiální podpory¹
péče – vedení – výchova – ochrana
(Homér, Odyssea)

Mentoring

- dobrá forma podpory učitelů, potažmo celé školy
- rozvoj demokratické kultury školy zevnitř
- kolegiální podpora
- „profesionální praxe poskytující podporu, asistenci a vedení (nejen) začínajícím učitelům za účelem zvýšení jejich profesionálního vzestupu a úspěšnosti v práci“²
- vztah dvou osob založený na důvěře, opoře a kontinuální péči
- dlouhodobá časová náročnost
- péče zaměřená na emoční, vzdělávací a výchovné záležitosti

Mentoring jako proces pomoci – problémy JSOU nedílnou součástí učitelské profese!

- pomoc bez kontrolních mechanismů
- oboustranný respekt a důvěra mezi mentorem a menteeem
- specifická dynamika v čase:
 - o Iniclace – budování důvěry
 - o Kultivace – osvojování si nových praktik
 - o Separace – oddalování se od mentora
 - o Nové vymezené vztahů – vztah mentora a menteeho přerůstá v kolegiální vztah

Účel mentoringu

- rozvoj odborných i osobnostních kompetencí
- dobrá schopnost adaptace a socializace v novém prostředí
- mentee si má s pomocí mentora osvojit specifické dovednosti:
 - o kompetence – osvojit si nové dovednosti a aplikovat je ve školním prostředí
 - o sebedůvěra – důvěřovat si a činit rozhodnutí se sebekontrolou
 - o sebeřízení – nabýt jistoty v sebe sama přispěje ke kariérnímu růstu
 - o profesionalismus – získat představu o odpovědnosti a etice učitelského povolání

¹ LAZAROVÁ, B.: *Mentoring jako forma kolegiální podpory a strategie dobré školy*. Online: http://pages.pedf.cuni.cz/pedagogika/files/2013/12/P_2010_3_4_06_Mentoring_59_69.pdf

² Tamtéž. str. 60

Význam mentoringu

- pro začínající učitele
- pro učitele vystavené změnám
- význam pro mentory
- význam pro školy i celé školství
- zlepšování vztahů a spolupráce ve škole
- stabilizace učitelských týmů
- mezigenerační přenosy zkušeností

Evaluace mentoringu:

- strukturované rozhovory
- pozorování
- diskuze
- dotazníky
- studium dat a dokumentů

SPECIFICKÁ PRAVIDLA MENTORINGU V RÁMCI PROJEKTU

V rámci úvodního setkání bude mentorům představen projekt a prezentovány základní informace o kompetencích pro demokratickou kulturu a náplni práce budoucích specialistů pro zavádění kompetenčního modelu do škol. Dále budou probírána specifika role mentorů a kompetence, na které by se ve své odborné podpoře měli zaměřit. Bude nastaven systém komunikace s koordinátorem projektu a forma evaluace posunu účastníků.

Role mentora je v rámci vzdělávacího programu definována jako podpůrná s cílem zaměřit individuální pozornost na slabé stránky účastníka a podpořit ho v jejich posílení. Prostředkem pro toho posílení bude stanovení individuální zakázky (prostoru pro rozvoj) u účastníka, ve které účastník v součinnosti s mentorem definuje oblast, ve které svou expertízu pro zavádění kompetenčního modelu CDC považuje za nejslabší. Společně s mentorem nastaví plán individuální práce, jejíž cílem bude tyto slabé stránky posílit. V rámci individuálního mentoringu dojde také k dalšímu rozvoji psychosociálních a komunikačních kompetencí, které posílí expertízu účastníka pro zavádění kompetenčního modelu na školách. Rozsah mentoringu je 3x2 hodiny pro každého účastníka.

Mentor bude tento proces konzultovat s koordinátorem a po závěrečném setkání mentora s účastníkem zašle mentor i účastník koordinátorovi a metodikovi shrnující zprávu, ve které popíše posun v definované oblasti a přínos individuálního mentoringu v rámci celého vzdělávacího programu.

OBSAHOVÉ UVEDENÍ DO PROBLÉMU KDK

Sérii dokumentů s názvem *Kompetence pro demokratickou kulturu* (Competences for Democratic Culture) vydala Rada Evropy v letech 2016–2018 v rámci dlouhodobé vzdělávací strategie směrem k demokratické společnosti, aktivnímu občanství a osobnímu rozvoji (COE, 2019). Kompletní referenční rámec modelu KDK tvoří tři svazky a průvodce modelem. První díl definuje širší kontext vzniku a výchozí koncepty modelu (Volume 1: Context, concepts and model). Druhý svazek se věnuje tzv. deskriptorům KDK (Volume 2: Descriptors of competences for democratic culture) a závěrečná třetí část přináší praktické rady pro začleňování KDK do školního prostředí (Volume 3: Guidance for implementation).

Kompetenční model je určen pro všechny úrovně formálního i neformálního vzdělávání. Vychází z předpokladu, že osvojení si popsaných kompetencí je potřebné k tomu, abychom mohli být aktivními občany a žít s ostatními v kulturně rozmanité společnosti zakotvené na demokratických principech (COE, 2016, s.15). Model pracuje s termínem 'demokratická kultura' namísto 'demokracie'. Demokratická kultura je v pojetí referenčního rámce vnímána širěji jako soubor demokratických hodnot, postojů a demokratické praxe, na jehož základech poté stojí demokratické instituce a demokracie jako taková (COE, 2016, s.15). Pojem 'kompetence' je pak v rámci modelu definován jako schopnost efektivně reagovat na určitý typ situace za použití kombinace vhodných hodnot, postojů, dovedností a vědomostí (COE, 2016, s.23). Autoři publikace jsou si také vědomi neustále se proměňujícího prostředí a výzev, kterým dnešní společnost čelí. Součástí kompetenčního modelu jsou tedy i hodnoty, postoje, dovednosti a vědomosti podporující schopnost flexibilně reagovat na tyto změny (COE, 2016, s.25).

Výsledný model KDK je syntézou 101 existujících kompetenčních modelů³ zpracovaných v průběhu uplynulých let na úrovni akademické půdy, ministerstev školství jednotlivých evropských zemí i Rady Evropy. Nejedná se tedy o nový přístup, ale spíše o systematické vyhodnocení stávajících schémat a jejich použitelnosti v dnešním kontextu. Jak zdůrazňují autoři publikací, model nedefinuje jednu vhodnou pedagogickou metodu či přístup, ale nabízí rámec pro rozvoj vzdělávacího kurikula

³ Přehled výchozích schémat – kompetenčních modelů je k dispozici v příručce *Competences for Democratic Culture: Living together as equals in culturally diverse democratic societies* (str. 59-67).

směrem k posilování demokratických principů (COE, 2018a, s.20). Vybrané kompetence pro demokratickou kulturu jsou rozděleny do čtyř kategorií – hodnoty, postoje, dovednosti a znalosti a kritické porozumění (viz příložené schéma v českém překladu Centra občanského vzdělávání). Každá z kompetencí je v jednotlivých svazcích referenčního rámce detailně rozpracovaná – je vysvětleno její pojetí (definice) a jsou zde uvedeny i konkrétní scénáře zahrnující využití kompetencí v praxi (náplň kompetence)⁴. Nejedná se tedy pouze o teoretickou a vyprázdněnou terminologii, důraz je naopak kladen na praktičnost a použitelnost v současných vzdělávacích systémech.

Na obsahové vymezení kompetenčního modelu navazuje rozpis tzv. deskriptorů – ukazatelů míry osvojení si vybraných kompetencí⁵. Ke každé z kompetencí jsou přiřazeny deskriptory rozdělené do tří stupňů podle indikátorů značících míru naplnění KDK. Zjednodušeně řečeno, deskriptory nám říkají, co by cílová skupina měla v oblasti demokratické kultury ovládat na základní, středně pokročilé a pokročilé úrovni. Díky těmto ukazatelům budete schopni vyhodnotit vstupní a výstupní úroveň KDK žáků a dalších relevantních aktérů ve vzdělávání a navrhnout změny, které se budou zaměřovat specificky na problematické oblasti.

Organizace Centrum občanského vzdělávání (COV) zpracovala krátké shrnutí náplně dokumentů CDC a komentovaný přehled kompetenčního modelu v češtině. Jedná se o dokumenty s názvem *Kompetence pro demokratickou kulturu – Stručný průvodce pro vzdělavatele* a *Kompetence pro demokratickou kulturu – Soužití rovných s rovnými v kulturně rozmanitých demokratických společnostech* a jsou volně dostupné ke stažení na webových stránkách COV (www.obcanskevzdelavani.cz).

⁴ Definice a náplň jednotlivých kompetencí jsou obsaženy především v první části referenčního rámce (*Reference Framework of Competences for Democratic Culture. Volume 1: Context, concepts and model*).

⁵ Popisu deskriptorů je věnován celý druhý díl referenčního rámce (*Reference Framework of Competences for Democratic Culture. Volume 2: Descriptors of competences for democratic culture*).

MODEL KOMPETENCÍ POTŘEBNÝCH PRO DEMOKRATICKOU KULTURU

HODNOTY

lidská důstojnost a lidská práva

kulturní rozmanitost

demokracie, spravedlnost, čestnost, rovnost a právní stát

POSTOJE

otevřenost ke kulturní rozmanitosti a k odlišným přesvědčením, názorům a chování

respekt

občanská uvědomělost

odpovědnost

sebedůvěra

tolerance k nejednoznačnému

DOVEDNOSTI

samostatné učení

analytické a kritické myšlení

aktivní naslouchání

empatie

flexibilita a přizpůsobivost

jazykové a komunikační dovednosti

spolupráce, řešení konfliktů

ZNALOSTI A KRITICKÉ POROZUMĚNÍ

sobě samému

jazyku a komunikaci

světu: politiky, zákonu, lidských práv, kultury, kultur, náboženství, dějin, médií, ekonomik, životního prostředí, udržitelnosti

Zdroj: Centrum občanského vzdělávání, 2017. *Kompetence pro demokratickou kulturu: Soužití rovných s rovnými v kulturně rozmanitých demokratických společnostech. Shrnutí.* Rada Evropy. Dostupné online
<<http://www.obcanskevzdelavani.cz/publikace>>

ZDROJE

Centrum občanského vzdělávání (2017). *Kompetence pro demokratickou kulturu: Soužití rovných s rovnými v kulturně rozmanitých demokratických společnostech. Shrnutí*. Rada Evropy. Dostupné z <<http://www.obcanskevzdelavani.cz/publikace>>

COE (2019). *About the project Competences for Democratic Culture and Intercultural Dialogue* [online]. [cit. 20.7.2019]. Dostupné z <<https://www.coe.int/en/web/education/about-the-project-competences-for-democratic-culture-and-intercultural-dialogue>>

COE (2016). *Competences for Democratic Culture: Living together as equals in culturally diverse democratic societies*. ISBN 978-92-871-8237-1. Dostupné z <<https://rm.coe.int/CoERMPublicCommonSearchServices/DisplayDCTMContent?documentId=09000016806ccc07>>

COE (2018a). *Reference Framework of Competences for Democratic Culture. Volume 1: Context, concepts and model*. ISBN 978-92-871-8573-0. Dostupné z <<https://rm.coe.int/prems-008318-gbr-2508-reference-framework-of-competences-vol-1-8573-co/16807bc66c>>

COE (2018b). *Reference Framework of Competences for Democratic Culture. Volume 2: Descriptors of competences for democratic culture*. ISBN 978-92-871-8573-0. Dostupné z <<https://rm.coe.int/prems-008418-gbr-2508-reference-framework-of-competences-vol-2-8573-co/16807bc66d>>

COE (2018c). *Reference Framework of Competences for Democratic Culture. Volume 3: Guidance for implementation*. ISBN 978-92-871-8573-0. Dostupné z <<https://rm.coe.int/prems-008518-gbr-2508-reference-framework-of-competences-vol-3-8575-co/16807bc66e>>

LAZAROVÁ, B. (2010). *Mentoring jako forma kolegiální podpory a strategie dobré školy*. In: *Pedagogika*. Dostupné z <http://pages.pedf.cuni.cz/pedagogika/files/2013/12/P_2010_3_4_06_Mentoring_59_69.pdf>